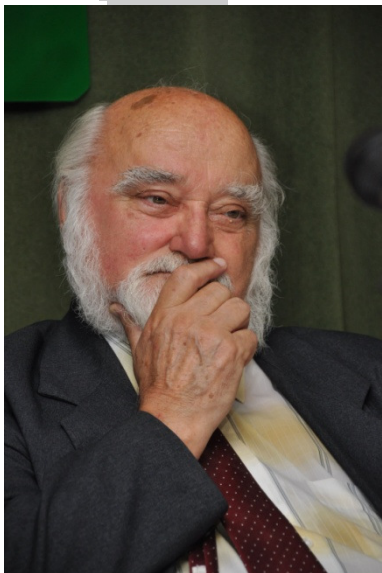

TISZTELT PROFESSZOR ÚR, KEDVES JÓSKA BÁTYÁM, DRÁGA BARÁTOM!

Most, hogy neki kezdtem az írásnak, eszembe jutott, mit is mondtál Krajkó professzor temetését követően Szegeden, búcsúbeszédet követően: „Tamás, ez volt életem legnehezebb feladata...” Akkor nem tudtam igazán miért, most azonban el kell ismernem, igazad volt.

Mindig tudtam és félttem tőle, hogy be fog következni az, ami 2013. február 7.-én megtörtént. Tudtam, mert ez az élet rendje, egy csoda folytán megszületünk, élünk, tanulunk, dolgozunk, szeretünk, de a végén elmegyünk. Félttem is, hiszen a természet rendje szerint a fiatalabb vesz búcsút az idősebbtől. Azonban arra nem készültem fel, hogy mindez ilyen gyorsan és hirtelen fog bekövetkezni.

Az elmúlt néhány hétben sokan elbúcsúztak Tőled, méltatták pályádat. Én nem szeretnék túl hivatalos lenni, bár tanárom, kollégám, tudós társam is voltál, de leginkább a barátom, atyai jó barátom, ezért inkább az érzéseimet, emlékeimet vetem papírra. Igen, atyai jó barátom voltál, és én nagyon büszke vagyok arra, hogy azok közé tartozhattam, akiket barátaidnak tartottál.

Ismeretségünk valamikor 1978-ban kezdődött Békéscsabán, ahol az MTA FKI Alföldi Kutatócsoportjában találkoztunk először. Én hallgatóként kerestelek meg, a segítségét kérve, szinte lerohantalak benneteket Becsei professzorral. Sokszor emlegettétek ezt később, ott tettél először helyre sajátosan kemény, de őszinte szavaiddal. Ennek 35 éve, Istenem, Te 38 éves voltál, én 24. Később, az 1980-as évek első felében kevesebbet találkoztunk, általában akkor, ha valamilyen TIT előadást, vagy pedagógus továbbképzést tartottál Szolnokon. Amikor én Szombathelyre kerültem, Te pedig Pécsre, kapcsolatunk elmélyült szakmailag és emberileg egyaránt. Neked köszönhetem, hogy elkezdtem és befejeztem az aspirantúrát, Te voltál a témavezetőm, és borzasztóan szidtál, miért kezdtem politizálni, miért nem védtem meg időben a kandidátusi értekezésemet. Később igazat adtál nekem, ami nagyon jól esett. Kapcsolatunk az elmúlt két évtizedben volt a legintenzívebb, és nagyon sok szálon futott. Kutattunk, oktattunk, publikáltunk, konferenciákon vettünk részt együtt, illetve rengeteget beszélgettünk, söröztünk, kártyáztunk, biliárdoztunk és tervezgettünk, egészen ez év január közepéig. Akkor bekövetkezett az, amitől sokan féltünk, szervezeted nem bírta

tovább azt az iszonyú iramot és terhelést, amit diktáltál. Korholásunkra mindig azt mondtad, nem tudsz, és nem is akarsz máshogy élni. Csak az utolsó egy-két évben lazítottál kicsit, de akkor már késő volt. Munkabírásod hihetetlen nagy volt, mindent teljes odafigyeléssel és erőbedobással csináltál, azt mondtad, másképp nincs értelme.

Búcsúzom Tőled, a Tanártól. Bár az egyetemen sajnos nem tanítottál, mégis rendkívül sokat tanultam Tőled. Hallottalak a továbbképzéseken, beültem óráidra Pécsen, és másutt. Emlékszem, amikor az 1990-es évek elején vendég előadó voltál a szombathelyi Tanárképző Főiskolán, a nagyteremben még a csillárról is lógtak a hallgatók. Később, mikor a Társadalomföldrajz Tanszékünk oktatója lettél, szinte minden előadásodon ott voltam, és figyeltelek, hogyan nyűgöződ le a hallgatókat. Ugyanilyen felejthetetlenek voltak az Észak-magyarországi terepgyakorlatok. Csodáltam, ahogy felépítetted az előadásaidat, ahogy tudtál játszani érzelmi húrokon is, ahogy természetes egyszerűséggel képes voltál megfogalmazni dolgokat, melyek a legtöbb embernek problémát jelentenek, élveztem, ahogy meséltél. Tanárként nem csupán az anyagot adtad át, hanem egy látásmódot, szemléletet is adtál, melyben nagy szerepe volt széleskörű, általános műveltségnek.

Búcsúzom Tőled, a Kutatótól. Hihetetlen munkabírásodat több száz publikáció és hasonló számú kutatási zárójelentés, valami több tucat szerkesztés bizonyítja. Az első közös kutatásunk egy nagykanizsai munka volt, amibe bevontál, mint RKK-s főigazgatóhelyettes. Kezdetben ez volt a jellemző, később már nekem is lehetőségem volt Téged bevonni néhány hazai és nemzetközi kutatásba. Már témavezetőként megtanítottál, hogyan kezdjek neki egy témának, hogy építsem fel, miként lehet a lényeget meglátni az információk és az adatok halmazában. Emlékszem első cikkeimet kíméletlenül és többször dobtad vissza, el is keserítettél, de később rájöttem, igazad volt. Kevés az olyan ember, mint Te, akinek az első tanulmányai is olyanok, mintha érett korában írta volna. Te beültetted sok-sok hallgatóba, doktoranduszba és a fiatal kollégákba a kutatás igényét és szeretetét. Különösen nagy hangsúlyt helyeztél a konferenciákon elhangzott előadásokra. Élmény volt hallgatni a Településföldrajzi Konferenciákon, amikor és ahogy értékelted, és jó szándékkal véleményezted a fiatal kutatók, kollégák előadásait. Velem együtt több száz ember köszönheti Neked tudományos pályáját és sikereit.

Búcsúzom Tőled, a Tudományszervezőtől. Ez olyan terület, amelyen kevés ember képes sikereket elérni. Te egyértelműen közéjük tartoztál, Te szervezőnek születtél. Az a hatalmas munka, amit a hazai földrajztudomány érdekében tettél országosan és regionálisan, még nincs feltárva. Mindig az volt a vágyad, hogy a földrajztudomány kerüljön az őt megillető helyre, hazai és nemzetközi síkon egyaránt. Ennek érdekében hangsúlyoztad a szakma szükséges összefogását, megfelelő szintű képviselőt, remélted, hogy megvalósul a „Bölcsek Tanácsa” által javasolt és irányított minősítési- és szakmai előrelépési rendszer. Nem a Te hibád, hogy ez nem sikerült. Nyilván minderre nagyobb lett volna az esély akadémikusként. A hazai tudomány közös sara, hogy nem lettél az akadémia tagja, noha a szakma nagy többsége szerint ott lett volna a helyed. Azonban sajnos ez nem csupán szakmai síkon dől el. Tudom, s barátaid is tud-

ják, ez fájt Neked, de hidd el szakmai munkásságod és életed így is kerek egész és teljes volt. Máig rejtély, honnan volt az a hatalmas energia, melynek segítségével ott voltál Nyíregyházától Orosházáig, Szerencstől Szombathelyig és elindítottad, segítetted a helyi műhelyeket. Nekünk itt Szombathelyen különösen sokat jelentett ez, hiszen veled együtt indult meg a Településföldrajzi Konferencia sorozat, amely éppen idén lesz tíz éves. Mindegyiken itt voltál, és még decemberben tervezgettük is előadásodat az áprilisi, jubileumi konferencián. Veled beszéltek meg e folyóirat tervét, melynek immáron a harmadik száma jelenik meg, s melynek elvállaltad a szerkesztőbizottság elnöki tisztségét, mely ettől kezdve örökösen megillet. Három évig voltál a szombathelyi Társadalomföldrajz Tanszék professzora, s bár nem sikerült minden elképzelésedet megvalósítani, de a hallgatóknak és nekünk kollégáknak nagyon sokat adott. A mai napig emlegetjük kedvenc éttermedben, a „Gödörben” heti rendszerességgel folytatott szakmai, baráti beszélgetéseket.

Búcsúzom Tőled, a Vezetőtől. Tulajdonképpen 33 éves korodtól visszavonulásodig mindig vezető voltál, erre termettél. Elindítottad, felépítetted és tíz évig vezetted Békéscsabán az MTA Földrajzkutató Intézet Alföldi Csoportját, sokszor emlegetted az ottani legendás ötös fogatot, valamint azt, hogy ott meglelted legjobb barátodat, Becsei Józsefet. A '80-as évek elején kerültél Pécsre, ahol Enyedi Györggyel együtt létrehoztátok a Dunántúli Tudományos Intézet bázisán a Regionális Kutatások Központját. Ez, a nem fővárosi központú kutatóintézet, mely később hálózattá nőtte ki magát, nagyon fontos szerepet játszott és játszik a hazai tudományos életben. Személyes ellentétek és a térrrel foglalkozó tudományterületek villongásai miatt az 1980-as évtized végén átmentél a Tanárképző Főiskolára, ahol egy évtized alatt a vidéki főiskolai Földrajz Tanszékből egy elismert, az ország legnagyobb egyetemi Földrajzi Intézetét alakítottad ki. Megteremtetted a Földtudományi Doktori Iskolát, melyet 70 éves korodig vezettél, dékánja lettél a kialakult Természettudományi Karnak, majd a koronát a rektorságod alatt létrejövő Pécsi Tudományegyetemmel tetted fel művedre. Emlékszem, hat éves rektori tevékenységed alatt minden perced be volt osztva, szinte alig volt magánéleted. Mindig őszintén csodáltam, hogyan tudtad mindezt véghezvinni, hiszen egy nap Neked is csak 24 órából állt.

Végül búcsúzom Tőled, az Embertől, a Baráttól. Azok kevesek közé tartoztál, akik mindig tudták mit akarnak, mi a céljuk és azt hogyan fogják megvalósítani. Az esetek túlnyomó többségében céljaidat el is tudtad érni, és ezek nem saját, hanem a szűkebb, tágabb szakmai érdekeket szolgálták. Mindezt egyenes jellemed, természetes intelligenciád, rátermettséged, harcos vehemenciád és határozottságod segítette. Ha valamit nem sikerült elérni, ha kudarc ért, azt nehezen élted meg, különösen akkor, ha nem tiszta eszközökkel állták utadat. Az alakoskodást, a kétszínűséget, a hátba támadásokat nehezen dolgoztad fel, hiszen ezek oly távol álltak „alföldi, szittyá” lelkületedtől, ahogy önmagadat jellemezted. Szótáradból hiányzott a „talán, esetleg, ha”, döntéseid gyorsan, de körültekintően megszülettek és egyértelmű igen, vagy nem választ adtál a Téged kérdezőknek. Természetesen Te is tévedtél néha, de azt, a nagy emberekre jellemzően, be is tudtad ismerni.

Mint ahogy lenni szokott, ez a határozottság, céltudatosság, a néha kíméletlenül őszinte beszéd nem tetszett mindenkinek, ezért Téged vagy elfogadtak, vagy nem. Egy biztos Veled szemben senki nem tudott közömbös lenni, Te jelenség voltál. Jellemednek része volt a nagylelkűség és nagyvonalúság, többször előfordult, hogy ellenségednek a kezdetet nyújtottad, mert hittél a szeretetben, a békességben. Minden bizonytalanságot a szeretetből, a nyitottságodból fakadt az is, hogy mindenkinek megadtad a tiszteletet, az egyszerű cigányembertől a miniszterig. Mindenkiel megtaláltad a hangot, nem csak az okozott örömet, ha egy új könyved jelent meg, hanem az is, ha a szomszédod megdicsért a kertedért.

Céltudatosságod nem csak a szakmai munkádban volt meg, hanem magánéletedben is. Életedet Pécsen nem csak szakmailag kezdted újra. Megtalált párod segítségével talpra tudtál állni, és az egykori lerobbant Kócsag utcai házból és telekből egy valószínűsíthető birodalmat építettél fel. Már 20 évvel ezelőtt láttad és tudtad, milyen lesz majd az otthonod, melyet aztán szívós munkával meg is teremtettél. Bevallom akkoriban, amikor még az egyszerű családi ház kiépítetlen tetőterének egyik zugában tudtál szállást biztosítani, én nem láttam, amit Te, nem hittem, hogy mi minden hozható ki abból a két telekből. A Kócsag utcai otthonod több lett, mint családi fészek, hiszen évről-évre kitérted a kapukat március idusán barátaid, kollégáid előtt, így a szokásos József- és születésnapok társadalmi eseményekké váltak. A később megvett szomszéd telek rozoga épületének helyére egy gyönyörű házat építettél, ahová hatalmas szakkönyvtárad került, melyet a kutatószobákkal együtt nagylelkűen a közjavára ajánlottál fel.

Nem lenne teljes a Rád való emlékezés, a jellemed részét képező fanyar humor említése nélkül. Nevedhez fűződik a „macera nevű népi hangszer” kialakítása, melyet mesterien kezeltél, és bizony sokszor alkalmaztál is. Azonban sosem öncélúan tetted ezt, hanem többnyire nevelési cézzal. Ha ismerőseid, barátaid között voltál, ha jól érezted magad, gyakran ült ki arcodra a Tóth Jóskás huncut mosoly, amely általában együtt járt a „népi hangszeren” való játékkal is. Ez a sajátos mosoly az, melyre mindannyian emlékezni fogunk, akik szerettünk, s akiknek borzasztóan hiányzol.

Életed, életműved teljes, 73 év alatt többet tettél, mint nagyon sok ember. Mi, akik itt maradtunk mindig emlékezni fogunk Rád, a tanárra, a kutatóra, a szigorú, következetes, őszinte és szerethető emberre. Életműved fennmarad, tanítani fognak, példálózni majd Veled, része leszel az egyetemes és a magyar földrajztudománynak. Tovább fogsz élni bennünk, utódainkban, tanítványainkban, és ha minden igaz, egyszer találkozni fogunk odafent.

Drága Jóska Bátyám, nyugodj békességben!

Csapó Tamás